

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת משפטים

האמא בשורה אחת עם נשים נוספות, ולקח את התינוק והעבירו לפניו, וכיון שהתינוק הביט בפניה של אימו (יותר ממה שהביט על שאר הנשים) זה הוכיח שהתינוק מכיר אותה, ובכח"ג כופים אותה להניקו עיי"ש, - וצורת הבדיקה הנ"ל צויינה להלכה בפרישה ובנחלת צבי (שם).

ומעתה יש נפ"מ טובא בזה, האם בשעת הבדיקה הנ"ל אימו של התינוק יכולה ללבוש בגדי שבת, (כיון שבדר"כ זה לא מצוי שתינוק ישים ליבו לבגדים של האנשים שלידי), - או"ד דצריכה ללבוש אז את בגדי החול, כיון שאם תלבש את בגדי השבת שלה והתינוק לא יביט בפניה, עדיין לא תהי' מזה הוכחה שהתינוק לא מכירה, שהרי יתכן שהתינוק באמת כן מכירה, ורק משום שאינו מכיר מספיק את בגדי השבת שלה לכן הוא מתבלבל ולא מביט בפניה, (והיינו, כשנאמר שזה אכן דבר מצוי שתינוק לא מכיר את אימו כאשר היא לובשת בגדים שאינם מוכרים לו).

- ב -

והנה איתא בקרא בפרשת שמות (ב, ז) וברש"י שם, שבתיה בת פרעה הביאה את משה להרבה מצריות שניקו אותו, והוא לא הסכים לינוק מהן, משום שהי' עתיד לדבר עם השכינה, עד שמרים שאלה אותה: **הַאֵלֶּךְ וְקָרָאתִי לְךָ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מֶן הָעִבְרִית וְיִנְקֶיךָ לְךָ אֶת הַיֶּלֶד: וְתֹאמְרִי לָהּ בַת פְּרָעָה לְכִי וְתֵלְךְ הָעֵלְמָה וְתִקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד:**

ולכא"ו צ"ב בזה, שהרי מרים לא גילתה לבתיה שהיא הולכת לקרוא לאם הילד, אלא היא אמרה לה שהיא הולכת סתם לקרוא איזו מיינקת מן העבריות, ואי"כ לא מובן מדוע בתיה אמרה לה: לְכִי, - דצ"ב מדוע בתיה חשבה שהוא יסכים לינוק מסתם איזו מיינקת מן העבריות, והרי כיון שלא הסכים לינוק מהרבה מצריות כנראה שהוא רוצה לינוק רק מאימו, ואי"כ לא יועיל סתם מיינקת מן העבריות, (ובתיה הרי לא ידעה שהטעם שהוא לא הסכים לינוק מהמצריות הוא משום שהי' עתיד לדבר עם השכינה וכנ"ל).

ויש מקום לבאר בזה, שבתיה חשבה שמה לא מסכים לינוק מהמצריות כיון שבגדיהן היו שונים מבגדי העברים (שהרי בני"י לא שינו לבושם), ולכן משה מפחד לינוק מהמצריות הלבשויות בבגדים שלא הורגל בהם, אך מהעבריות הוא יסכים לינוק ואפי' מסתם מיינקת מן העבריות (ולאו דווקא מאימו), כיון שהן לבושות בבגדים שהוא רגיל בהם.

ולפני"ז יש לדון ולהוכיח מזה, שאכן זה דבר מצוי שתינוק שם ליבו לבגדים של הסובבים אותו, - ואי"כ לפני"ז יש מקום לדון ולומר, שבשעה שבדקים האם התינוק מכיר את אימו (לענין האם יכולים לכופה להניקו כני"ל), האמא צריכה ללבוש דווקא את בגדי החול שלה, בכדי שהתינוק לא יתבלבל כאשר תלבש את בגדי השבת שלה שהתינוק לא מכיר אותם כ"כ.

וכי יגף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור התי והצו את פספו וגם את המת יחצון: או נודע פי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלשם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו: (כא, לה-לו).

מספרים על הגאון הרוגוצ'ובר זצ"ל, שפעם באה אשה לפניו ושאלתה בפיה, מה עליה לעשות עם בנה התינוק, שבשבתות אינו מסכים לינוק ממנה בשום אופן, - והשיב לה הרוגוצ'ובר: 'זה ירושלמי מפורש'!

האשה שלא ירדה לסוף דעתו של הרוגוצ'ובר יצאה מביתו כשהיא אובדת עוצות, וכשיצאה לרחוב ראתה את הרב מקריניק (הגרמ"י מישקובסקי זצ"ל) שהי' בדרכו ללכת לביתו של האור שמח, וסיפרה לו האשה את שאלתה ואת תשובתו הלא מובנת של הרוגוצ'ובר, - ואמר לה הרב מקריניק שכדאי שתלתווה עימו לביתו של האור שמח, ותציג לפניו את כל הדברים.

ואכן האשה הלכה לביתו של האור שמח וסיפרה לו את כל המעשה, ואז השיב לה האור שמח זצ"ל שכוונת הרוגוצ'ובר הייתה, שכיון שבשבת את לובשת בגדים נאים שהם שונים מהבגדים של ימי החול, לכן התינוק אינו מכיר אותך בשבת והוא פוחד ממך, - ואשר על כן כשאת הולכת להניקו תלבשי את בגדי החול הרגילים שלך ותראי שהוא יסכים לינוק.

ואמר האור שמח לרב מקריניק, שמה שהרוגוצ'ובר אמר לה שזה ירושלמי מפורש, כוונתו הייתה לירושלמי המובא בתוס' בב"ק (לו). בד"ה הרי הוא מועד לשבתות, - לגבי הדין ששור שנגח בשבתות הרי הוא מועד לשבתות ואינו מועד לחול, שמבואר בירושלמי שהטעם לכך הוא, משום שהשור רואה אותם בשבת כשהם לבושים במלבושים נאים אחרים, וחשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם ולכן נוגח בשבתות, עיי"ש.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש לעי' האם אכן זה דבר מצוי, שתינוק לא מכיר את אימו כאשר היא לובשת בגדים שאינם מוכרים לו, משום שהתינוק שם ליבו לבגדים של הסובבים אותו, - או"ד בדרכך כלל תינוק לא שם לב איזה בגדים לובשים האנשים שלידי, והמעשה עם הרוגוצ'ובר הי' בתינוק יוצא מהכלל, אך בדרי"כ אין זה מצוי שתינוק ישים לב לבגדים של האנשים שלידי.

ויש נפ"מ טובא בנידון הנ"ל, לגבי מה דקיי"ל בשו"ע (אהע"ז סי' פב, ה) 'האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק את בנה... - במה דברים אמורים שלא הניקה אותה עד שהכירה, אבל אם הכירה... כופין אותה ומניקתה עד כ"ד חודשי עיי"ש.

וכיצד בודקים האם התינוק מכיר את אימו, מובא בגמ' (כתובות ס.) שרב דימי בר יוסף בדק זאת, עיי' שהשיב את

והנה הבאנו לעיל את דברי הירושלמי שהובאו בתוס' בב"ק (שם), שהטעם בהאי דינא שהמועד לשבתות אינו מועד לחול, הוא משום שהשור רואה אותם בשבת כשהם לבושים במלבושים נאים אחרים, וחשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם, ולכן הוא נוגח בשבתות.

ונחלקו המפרשים לפי פירוש הירושלמי, האם זו סברא רק לגבי זה שהשור יגח אנשים בשבת, או שזו סברא גם לגבי זה שהשור יגח בהמות בשבת, - שבמהרה"ם (שם) מבואר, שזו סברא רק לגבי זה שהשור יגח אנשים בשבת, אך אם נגח בהמות בשבתות אין זה שייך לדין מועד לשבתות, (כיוון שהבהמות נראות אותו דבר בשבת כמו בחול, ואין לו סיבה מיוחדת ליגח אותן בשבת), - וכי"כ בתוס' ר"פ (שם).

אך הרש"ש (שם) כתב, דכיון דבשבת הבני"א חשובים בעיני השור כנכרים, לכן השור משתגע בשבת ונוגח גם בהמות, כי כן דרך הבהמות כשאבים לפניהם אנשים נכרים נעשין כמו פראים, עיי"ש.

ומעתה י"ל, לדעת הרש"ש הנ"ל דבגדי השבת משנים לגמרי את ההתנהגות של השור גם כלפי בהמות אחרות, אזי באמת צ"ע בדעת המשני"ב (ובדעת הפוס' שציין אליהם במשני"ב), דצ"ב מדוע לגבי אנשים אנו לא אומרים שבגדי השבת משנים להם לגמרי את כל ההתנהגות, ומדוע אנו אומרים שהשיגרא דלישנא בשבת נקבע לפי רגילות לשונם בחול, וכקושיית הציץ אליעזר הנ"ל.

אכן לדעת תוס' ר"פ והמהרה"ם הנ"ל י"ל דאין קושיא בזה כלל, כיון שגם לגבי שור כל מה שמצינו שבגדי השבת משנים את ההתנהגות של השור, זהו רק לגבי זה שבשבת יש לשור סיבה ליגח בני"א, כיון שהם נראים לו כנכרים, - והיינו שההתנהגות שלו בשבת שונה רק כלפי אותו הדבר המשונה בשבת (והיינו הבני"א שהם משונים בשבת מחמת בגדי השבת שלבושים בהם), - אך אין לשור שום שינוי בהתנהגות כלפי ליגח בהמות, כיון שהבהמות לא השתנו בשבת כלל.

וא"כ לפי"ז גם כאשר נבוא לדין לגבי האנשים, י"ל דבגדי השבת שהם לבושים בהם גורמים לשינוי ההתנהגות של האנשים רק כלפי החפץ המשונה, והיינו הבגדים בעצמם, - ולמשל אם בימי חול האדם לא כי"כ מקפיד שבגדיו לא יתלכלכו כיון שיכול לנקותם, מ"מ בשבת יש לאדם רגילות בתת מודע שלו לשמור על בגדיו שלא יתלכלכו, כיון שאסור לנקותם בשבת, - וי"ל דההתנהגות של שמירתו על הבגדים שלא יתלכלכו, הינה דהתנהגות טבעית שלו בשבת, כיון שכך הוא מורגל בשבתות שנים רבות.

ולפי"ז י"ל דבגדי השבת שלבוש בהם לא גורמים כלל לשנות את הרגל לשונו שרגיל להתפלל בעלמא תפילת חול, כיון שאין שום קשר בין בגדי השבת לשיגרא דלישנא שלו, - ובכעני"ז הרי לא מצאנו שבגדי השבת שהאנשים לובשים גורמים לשור לשנות את ההתנהגות שלו גם לגבי דברים אחרים (ליגח בהמות), אלא מצאנו רק שגורמים לשנות את ההתנהגות של השור כלפי אותם האנשים שלבושים בעצמם את בגדי השבת, וא"כ לפי"ז מבוארים שפיר דברי המשני"ב הנ"ל, דבעצם באמת יש חילוק גדול בין הדברים, ודו"ק. - (וגם לגבי טענת הצי"א לפי פירוש רש"י שזחה דעתיה דהשור בשבת משום שבתל ממלאכה וכני"ל, יליפ' בזה דהא דהאדם בטל ממלאכה אי"ז גורם לו לשינוי השיגרא דלישנא שלו, ויליפ' ואכמ"ל).

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

אכן יש לדחות ולומר, שיתכן באמת שאין זה מצוי כלל שתינוק ישים לב לסוג הבגדים של האנשים שלידי, ומה שבתיה חשבה שמשה יסכים לינוק מסתם מינקת מן העבריות אע"פ שלא הסכים לינוק מהרבה מצריות, זהו משום שהמצרים הרי היו שחורים ומכוערים כמוא ברש"י בפרשת לך לך (יב, יא), ולכן חשבה שכיון שהוא לא הי' רגיל לראות אנשים שחורים כאלו לכן הוא מפתח לינוק מהמצריות, אך מהעבריות הוא יסכים לינוק אפי' מסתם מינקת כיון שמהעבריות אין לו סיבה לפחד.

וא"כ שוב יתכן לומר, שבשעה שבודקים האם התינוק מכיר את אימו, האמא יכולה שפיר ללבוש את בגדי השבת שלה, ואין חשש שהתינוק יתבלבל מזה, כיון שיתכן לומר שבעלמא אין זה מצוי כלל שתינוק ישים לב לסוג הבגדים של האנשים שלידי, ובמעשה עם הרגוצ'ובר הי' זה תינוק יוצא מן הכלל, ודו"ק.

והנה יש לדין לגבי אנשים גדולים, האם גם בהם שייכת הסברא שנאמרה לגבי שור מועד, שהמועד לשבתות אינו מועד לחול, משום שכאשר השור רואה את האנשים לבושים בבגדי השבת, הם חשובים בעיניו כנכרים ואינו מכירם, וזה משפיע על ההתנהגות שלו, שלכן הוא נוגח בשבתות וכפירוש הירושלמי הנ"ל.

והיינו דיש לדין האם גם לגבי אנשים גדולים י"ל, דהבגדי שבת שלבושים בהם הם וכל הסובבים אותם, משפיעים עליהם שיהי' להם הרגל התנהגות מסויימת כאשר הם לבושים בבגדי השבת, - או"ד דרק לגבי שור נאמרה הסברא הזו, אך לגבי אנשים גדולים י"ל דהבגדי שבת שלבושים בהם לא משפיעים עליהם לשנות את השיגרא דלישנא הרגיל שלהם.

והנה לגבי מי שמסופק בשבת, האם התפלל תפילת חול או שהתפלל תפילת שבת, נחלקו הפוסקים בדינו האם צריך לחזור ולהתפלל או לא. - ובמשני"ב (סי' רסח, ט) כתב בזה וז"ל, **'ואם ספק לו אם התפלל של חול או של שבת ג"כ צריך לחזור, דמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל'**, עיי"ש, (וע"ע בכה"ח שם, ט).

והנה בשו"ת 'ציץ אליעזר' (חיי"ג סי' כה) הקשה על המשני"ב והנך דס"ל שבספק הנ"ל צריך לחזור ולהתפלל, דצ"ע מדוע היא שונה זה ממה שמצינו בב"ק (לו). דאיכא מועד לשבתות, ורש"י מפרש לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו, ותוס' מפרשים בשם הירושלמי, מפני שרואה בני אדם במלבושים נאים אחרים וחשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם.

והכא נמי נימא דזה בעצמו שלבוש בגדי שבת ובטל ממלאכה, ורואה את כל האנשים שסביבו בצורה כזאת, ועצם השראת השבת שמרגיש, כל זה מזכירים אותו כאילו מאליהם שצריך להתפלל תפילה של שבת, ובהיותו נמצא באוירה כזאת יש לתלות שבדאי התפלל של שבת, וכדרכו בכך בכל שבת מדי שבוע בשבוע.

ועכ"פ אין לקבוע בודאות שמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל, ואם הדבר מוטל רק בספק הרי שוב אי אפשר לחזור ולהתפלל, כמו בנסתפק עם התפלל, דבשבת ויו"ט אינו חוזר על הספק כו', - עד כאן דברי הציץ אליעזר, (ועיי"ש בכל מה שהאר"ך לדין בנידון הנ"ל).

ולכא"ו באמת צ"ע טובא בזה כפי שהקשה הציץ אליעזר הנ"ל, דלכא"ו כמו שמצינו שהבגדי שבת משפיעים על התנהגות השור, כך הי' לנו לומר שהבגדי שבת משפיעים גם על השיגרא דלישנא של האדם, וא"כ צ"ע מדוע כשמסתפק עם התפלל של חול או של שבת, נקט המשני"ב הנ"ל דצריך לחזור ולהתפלל משום דמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל, וצ"ב בזה כנ"ל.